

„Charakter i źródła deficytu budżetowego w Polsce w latach 1980–1989 – wybrane problemy”¹

Kryzys społeczno – gospodarczy, który miał miejsce w naszym kraju w drugiej połowie lat siedemdziesiątych pokazał, że istnieje potrzeba przeprowadzenia szeregu reform. Głównym celem w początkowym etapie zmian było dążenie do trwałego postępu ekonomicznego. Wymagało to jednak nie tylko zmiany narzędzi prawnego – finansowych, ale jak się później okazało wiązało się to z weryfikacją zasad działania całej gospodarki. Ważną rolę na poszczególnych etapach zmian odgrywał budżet państwa, za pomocą którego państwo realizowało m.in. politykę gospodarczą. Wpływ na to miała jednocześnie problematyka deficytu budżetowego państwa, która w dużym stopniu determinowała kształt dochodów i wydatków budżetowych. Oceny deficytu budżetowego państwa i towarzyszących mu reguł polityki fiskalnej dokonam w oparciu o następujące kryteria: ekonomiczne, organizacyjne, techniczne związane z planowaniem budżetowym i politycznym. Takie wieloaspektowe podejście do problemu pozwoli na gruntowną analizę tematu, a tym samym przyczyni się do lepszego poznania mechanizmów finansowych związanych z występowaniem deficytu budżetowego w Polsce w latach 1980 - 1989². Przybliży jednocześnie przyczyny powstawania w tym okresie nierównowagi budżetowej, ich charakterystykę i źródła finansowania deficytu budżetowego.

Analiza dochodów budżetowych w perspektywie lat osiemdziesiątych wskazuje na dość dużą ich zmienność. Ponadto widać było stałą zależność między wzrostem produktu krajowego brutto, a wzrostem dochodów budżetowych państwa. Przy czym największa dynamika zmian PKB i dochodu budżetowego państwa występowała odpowiednio w latach 1982 i 1988³.

Biorąc pod uwagę kryterium źródeł pochodzenia dochodów, można było je ogólnie podzielić na: dochody: od gospodarki społecznej, od gospodarki nie- społecznej i od ludności. Dochody z gospodarki społecznej stanowiły wówczas główne źródło wpływów budżetowych. Wynikało to z faktu, iż system gospodarki socjalistycznej oparty był przede wszystkim na prowadzeniu polityki

¹ Opracowanie powstało w ramach przygotowywanej przez autora rozprawy doktorskiej pt.: „Prawno – finansowe aspekty ograniczania deficytu budżetowego w Polsce w latach 1980-2007”.

² Stanisław Owsiak, Maria Kosek – Wojnar, Krzysztof Surówka, „Równowaga budżetowa: deficyt budżetowy, dług publiczny”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1993, str. 70-76.

³ Na podstawie Roczników Statystycznych Finansów za lata 1981-1990.

budżetowej w oparciu o dochody przedsiębiorstw socjalistycznych. Udział dochodów z gospodarki społecznej w porównaniu do całości dochodów budżetowych był znaczny i wahał się na poziomie od 97 % w 1980 r. do 90 % w 1989 r. (zob. tabela 1). Przechodząc natomiast do analizy dochodów z gospodarki społecznej według działań wyraźnie było widać, że dochody przedsiębiorstw i jednostek gospodarki społecznej były najważniejszym źródłem dochodów budżetowych. Ich udział procentowy w latach 1980-1989 kształtował się na poziomie od 71 % do 85 % wszystkich dochodów budżetowych. Kolejnym co do wielkości źródłem dochodów były wpłaty instytucji finansowych oraz składki z tytułu ubezpieczeń społecznych, przy czym zauważalna tu była stała tendencja spadkowa. Pozostałe źródła dochodów, do których należały, m.in. dochody z nauki, kultury i sztuki, administracji państwowej i wymiaru sprawiedliwości, ochrony zdrowia i opieki społecznej miały mniejsze znaczenie, a ich wielkości najczęściej nie przekraczały w skali roku 1 % całości dochodów budżetu państwa⁴.

Kolejnym źródłem dochodów budżetowych były dochody od gospodarki nieuspołecznionej, które, jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli 1 oscylowały na poziomie od 1 % w 1980 r. do 4 % w 1988 r. ogółu dochodów budżetowych i wykazywały stałą tendencję rosnącą.

Ostatnią grupę dochodów budżetowych stanowiły dochody od ludności. Dochody te w omawianym okresie wzrosły z 1 % do 2 % ogółu dochodów budżetowych na przestrzeni analizowanych lat. Ich nominalny wzrost kształtował się na dość stałym poziomie.

Kolejnym elementem mającym wpływ na stan deficytu budżetowego w Polsce były wydatki budżetowe państwa, których wielkość i zakres przedmiotowy na przestrzeni badanych lat charakteryzował się dość dużą zmiennością, efektem czego był ich dwudziestośmiokrotny wzrost na przestrzeni lat 1980-1989. Wydatki te na przestrzeni badanych lat rosły systematycznie od 8 % do 26 % w stosunku do wydatków w roku poprzednim. Znaczne odchylenia od tych wartości miały miejsce w latach 1982, 1988 i 1989. Biorąc pod uwagę relacje dynamiki wzrostu wydatków budżetowych do PKB trudno było doszukać się stałych zależności między tymi dwoma wielkościami. Jedynie w latach 1981 i 1984 dynamika wydatków budżetowych państwa przewyższała dynamikę PKB. W pozostałych latach miała miejsce sytuacja odwrotna, przy czym największy wzrost obu wielkości miał miejsce w 1982 roku⁵. Dokonując ogólnego podziału wydatków budżetowych, przy uwzględnieniu kryterium ich bezpośredniego przeznaczenia, można je było podzielić na wydatki bieżące oraz wydatki na inwestycje i kapitalne remonty. Wydatki bieżące stanowiły od 92 % w 1980 r. do 84 % w 1988 r. ogółu wydatków budżetowych państwa. Ze spadkiem wydatków bieżących łączył się jednocześnie wzrost wydatków na inwestycje i kapitalne

⁴ Na podstawie Roczników Statystycznych Finansów za lata 1981-1990.

⁵ Na podstawie Roczników Statystycznych Finansów za lata 1981-1990.

remonty, którego wartość w 1980 r. stanowiła 8 % i w ciągu 8 lat wzrosła do 15 % (zob. tabela 2). W skład wydatków bieżących można było zaliczyć: dotacje dla przedsiębiorstw, dotacje dla zakładów budżetowych i gospodarstw pomocniczych, środków specjalnych, funduszy celowych oraz szkół wyższych, wydatki osobowe, wydatki na materiały i usługi, składki ubezpieczeniowe i odpisy na fundusze i wydatki związane z kredytami zagranicznymi. Wśród nich dominujące znaczenie miały dotacje budżetowe. Za ich pośrednictwem wspierane były głównie przedsiębiorstwa społeczne, choć w perspektywie lat osiemdziesiątych wartość tego wsparcia podmiotowego systematycznie się zmniejszała. Było to bezpośrednim następstwem prowadzonej polityki społeczno – gospodarczej z uwzględnieniem polityki stabilnych cen, a co za tym szło oderwanie cen towarów i usług od ich rzeczywistej wartości, czego finałem było powstanie wielu nierentownych przedsiębiorstw. Przedsiębiorstwa te chcąc uporać się z deficytowością produkcji musiały być permanentnie wspierane przez budżet państwa właśnie za pośrednictwem dotacji budżetowych, a te ze względów strategicznych i społecznych jednocześnie stale zwiększały produkcję dóbr i usług. Kolejną pozycję w ramach wydatków bieżących stanowiły dotacje do zakładów budżetowych, gospodarstw pomocniczych, środków specjalnych i funduszy celowych. Charakteryzowały się one dość dużą stabilnością i wynosiły w latach 1980-1985 średnio ok. 13 % ogółu wydatków bieżących budżetu państwa⁶. Następne na liście wydatków bieżących były wydatki osobowe, które kształtowały się na poziomie 8 - 10 %, z wyjątkiem lat 1982, 1983 i 1989, gdzie wzrosły do 14-15 % ogólnej kwoty wydatków bieżących⁷. Zaliczyć można było do nich: uposażenie, świadczenia emerytalno – rentowe, świadczenia udzielane w ramach pomocy społecznej, stypendia, odszkodowania. Wydatki budżetowe z tytułu emerytur i rent z uwagi na prowadzoną politykę społeczną państwa charakteryzowały się systematycznym wzrostem. Dość duże obciążenie dla wydatków bieżących stanowiły dotacje do materiałów i usług. Było to bezpośrednim następstwem polityki cenowej prowadzonej przez państwo. Szereg cen podstawowych dóbr i usług kształtowało się na relatywnie niskim poziomie, aby w ten sposób zapewnić do nich szeroki dostęp. Jednakże koszty ich produkcji niejednokrotnie przewyższały cenę zbytu, to wiązało się z koniecznością wyrównania strat powstałych z tego tytułu. Jak wcześniej zaznaczyłem, oprócz wydatków bieżących występowały wydatki na inwestycje i kapitalne remonty. Jak wynika z danych zestawionych w tabeli 2 wydatki te wykazywały ogólną tendencję wzrostową i od 1980 r., kiedy wynosiły ok. 8 % ogółu wydatków budżetowych państwa, w perspektywie kilku lat wzrosły do poziomu 15 % w 1988 r., przy czym na kapitalne remonty było przeznaczane ok. 2-3 % ogółu wydatków budżetowych, resztę stanowiły wydatki na inwestycje.

6 Na podstawie Roczników Statystycznych Finansów za lata 1981-1990.

7 Na podstawie Roczników Statystycznych Finansów za lata 1981-1990.

Efektom wyżej prezentowanych czynników ekonomicznych mających wpływ na stronę dochodową i wydatkową budżetu państwa i związanej z tym polityki budżetowej był prawie stale występujący deficyt budżetowy. Niestety samo ogólne porównanie dochodów i wydatków budżetowych nie wskazywało, żeby problem deficytu budżetowego można było wiązać jedynie ze wzrostem wydatków budżetowych. W latach 1981, 1984, 1986, 1987 i 1989 tempo wzrostu wydatków wyprzedzało tempo dochodów budżetowych. Odmienną sytuację mieliśmy w latach 1982, 1983, 1985 i 1988 gdzie tempo wzrostu dochodów przewyższało tempo wydatków budżetowych, nie skutkowało to jednak bezpośrednim zmniejszeniem się deficytu budżetowego⁸. Dlatego też opieranie się wyłącznie na tezie, iż wystarczające było zwiększenie dochodów przy jednoczesnym zmniejszeniu wydatków było błędne.

W 1980 r. rząd po raz pierwszy przyznał się oficjalnie do wystąpienia deficytu budżetowego, który wyniósł około 26 mld zł. Jednocześnie były prowadzone nieoficjalne działania mające na celu zaniżenie poziomu deficytu budżetowego⁹. U jego podstaw leżał systematyczny od połowy lat siedemdziesiątych spadek dochodów budżetowych, przy jednoczesnym stałym wzroście wydatków budżetowych. W ramach podjętych działań rząd zamierzał zrównoważyć powstałe braki za pomocą dochodów zwyczajnych. Jednak podjęte starania okazały się nieskuteczne, gdyż w 1981 roku wystąpił deficyt budżetowy na poziomie 124 mld zł, który był prawie pięciokrotnie wyższy od tego z 1980 r. Złożyły się na to m.in. wydatki związane z podwyżkami płac i świadczeń społecznych po wydarzeniach sierpniowych w 1980 r., jak i stale wzrastające dopłaty do cen wielu towarów i usług. Powodem tego stanu rzeczy było również ogólne załamanie gospodarcze, w następstwie czego znacznie spadł poziom PKB, a tym samym odbiło się to na wielkości dochodów budżetowych państwa, których wartość w porównaniu z rokiem poprzednim spadła o około 56 mld zł (tabela 1). Mimo spadku dochodów, poziom wydatków zwiększył się o 222 mld zł w stosunku do 1980 r. (tabela 2). Wiązało się to w sposób bezpośredni z niskim wykonaniem planów dochodów, które były uprzednio zaprojektowane w ustawie budżetowej, przy bardzo wysokim wykonaniu planów w zakresie wydatków budżetowych. Na skutek wprowadzonych reform w 1982 r. sytuacja uległa poprawie. Uwarunkowane to było przede wszystkim wprowadzeniem reformy cen towarów i usług, w wyniku czego wydatki budżetu w postaci dotacji znacznie się zmniejszyły¹⁰. Drugim kluczowym elementem zmian było przeprowadzenie reformy związanej z przebudową systemu opodatkowania przedsiębiorstw państwowych i uspołecznionych. Zmiany te stworzyły podstawy do racjonalnego gospodarowania dochodami i wydatkami budżetowymi. W wyniku czego poziom dochodów w latach

8 Na podstawie Roczników Statystycznych Finansów za lata 1981-1990.

9 Andrzej Wernik, „Równowaga budżetowa w okresie poprzedzającym transformację ustrojową”, Instytut Finansów, Warszawa 1994 r., str. 24.

10 Na podstawie Roczników Statystycznych Finansów za lata 1981-1990.

1982-1983 zwiększył się o 230 mld zł, a poziom wydatków wzrósł o 217 mld zł. Rok 1983 rozpoczął okres niewielkich deficytów budżetowych, który trwał do 1987 r. Różnice te kształtowały się na poziomie: - 25,3 mld zł w 1983 r., - 68,1 mld zł w 1984 r., - 35,2 mld zł w 1985 r., - 53,9 mld zł w 1986 r., - 122, 7 mld zł w 1987 r. (zob. tabela 3). Przyczyny występowania deficytów budżetowych leżały szczególnie w nadmiernych wydatkach budżetowych. Dość wyraźny był wzrost corocznych wydatków bieżących na dotacje i dopłaty dla przedsiębiorstw i innych jednostek gospodarczych. Dodatkowo wiązało się to z corocznym przekraczaniem kwot wydatków zaplanowanych w ustawach budżetowych na ten cel. Towarzyszył temu jednocześnie systematyczny wzrost wydatków na inwestycje i kapitalne remonty. Zwiększeniu uległy również wydatki na administrację państwową, wymiar sprawiedliwości i obronę narodową. W ramach planowania budżetowego na 1987 r. podjęto działania zmierzające do wypracowania nadwyżki budżetowej¹¹, która to miała być pewnego rodzaju znakiem wyjścia z kryzysu. Jednakże plany te zakończyły się fiaskiem i ostateczny bilans budżetu państwa był ujemny¹². Natomiast rok 1988 przyniósł diametralne zmiany, wynikiem czego było wypracowanie pierwszej od ośmiu lat nadwyżki budżetowej w wysokości ok. 78 mld zł¹³. Na ten stan złożyły się m.in. następujące czynniki: zmniejszenie nadmiernych ulg eksportowych w podatku dochodowym, podwyższenie przeciętnej stopy w podatku obrotowym i wprowadzenie nadzwyczajnego jednorazowego podatku stabilizacyjnego¹⁴. Dodatkowo zmniejszył się również zakres wydatków budżetowych. Jednak w 1989 r. znów powrócono do polityki deficytów budżetowych lat osiemdziesiątych. W wyniku wprowadzonych zmian nastąpiło: znaczne odciążenie podatkowe przedsiębiorstw, rozszerzenie zakresu ulg podatkowych, odłożenie w czasie terminów wpłat zaliczek na podatek dochodowy i wprowadzenie dodatku do podatku dochodowego z tytułu wzrostu wynagrodzeń, który to zastąpił podatek od ponadnormatywnych wypłat wynagrodzeń. Te wszystkie elementy w bardzo negatywny sposób odbiły się na sytuacji równowagi budżetowej. Wynikiem czego w 1989 r. wystąpił deficyt budżetowy wynoszący około 3578 mld zł¹⁵.

Źródłem finansowania niedoborów finansowych lat osiemdziesiątych był nieoprecentowany kredyt udzielany przez Narodowy Bank Polski. Przyznawanie kredytów przez NBP miało charakter automatyczny i mogło się ono odbywać w ramach limitów kredytowych. Przekroczenie ich nie było możliwe bez zmiany ustawy, do czego niezbędna była aprobatą sejmu. Jednakże łatwość w dostępie

11 Ustawa budżetowa z dnia 18 grudnia 1986 r. (Dz. U. 1986 r., nr 46, poz. 225).

12 Ustawa z dnia 5 grudnia 1987 r. o zmianie ustawy budżetowej na rok 1987 (Dz. U. 1987 r. nr 37, poz. 210).

13 Tabela 3. Kształtowanie się deficytu budżetu państwa w latach 1980-1989.

14 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 1988 r. w sprawie podatku stabilizacyjnego (Dz. U. 1988 r., nr 18, poz. 123).

15 Tabela 3. Kształtowanie się deficytu budżetu państwa w latach 1980-1989.

do bezpłatnego kredytu nie sprzyjała racjonalizacji wydatków i tym samym dążeniom do zrównoważenia budżetu. Sytuacja ta uległa zmianie dopiero pod koniec 1989 r. na skutek wprowadzenia nowych rozwiązań prawnych.

Jako drugie kryterium, mające wpływ na stan deficytu budżetowego można było uznać czynnik organizacyjny. Obok funkcjonujących bezpośrednio w ramach budżetu państwa jednostek budżetowych, szeroko wykorzystywane były formy w założeniu służące uelastycznienia budżetowych metod gospodarowania (zakłady budżetowe, gospodarstwa pomocnicze, środki specjalne czy fundusze celowe), w praktyce jednakże prowadzące do nadmiernej debudżetyzacji finansów państwa¹⁶. Działanie tych instytucji wiązało się z usztywnieniem polityki finansowej, jak i ograniczeniem wpływu sejmu na część dochodów i wydatków państwa. Przyczyniało się jednocześnie do braku spójności w ramach finansów publicznych i skutkowało ich dezintegracją i dezinformacją¹⁷. Dodatkową negatywną konsekwencją tego typu działań było utrudnianie wprowadzenia zmian związanych z dostosowaniem się do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych¹⁸.

Kolejnym kluczowym elementem mającym wpływ na brak równowagi budżetowej było samo planowanie budżetowe, rozumiane jako szereg czynności związanych z przygotowaniem decyzji dotyczących gromadzenia i podziału zasobów pieniężnych państwa na dany okres. Celem planowania budżetowego było zatem z jednej strony zapewnienie niezbędnych środków finansowych do realizacji zadań określonych w narodowym planie społeczno-gospodarczym, a z drugiej strony doprowadzenie do rozwoju kraju w warunkach ogólnej równowagi rynkowej, w stopniu i zakresie wyznaczonym w tymże planie społeczno-gospodarczym¹⁹. Zdefiniowane planowanie budżetowe stanowiło integralną część planowania gospodarczego (rzeczowego). Jednocześnie w literaturze²⁰ panował pogląd, iż planowanie gospodarcze miało charakter pierwotny i podstawowy w stosunku do planowania budżetowego. Tym samym uważano, że narodowy plan społeczno – gospodarczy był nadrzędnym planem w stosunku do budżetu, który określał jedynie środki realizacji tych celów. Dlatego też trudno mówić o

16 Janusz Stankiewicz, „Debudżetyzacja finansów państwa”, Temida 2, Białystok 2007, str. 69-114.

17 Romuald Norbert Hanisz, „Polityka budżetowa Polski w latach 1980 - 1989”, Akademia Ekonomiczna, Katowice 1990, str. 15-16.

18 Zdzisław Fedorowicz, „Racjonalny system finansowy. Główne kierunki reformy”, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne 1984, str. 186.

19 Eugeniusz Tegler, „Instrumenty prawne planowania budżetowego” w „System instytucji prawno – finansowych w PRL”, Marian Weralski Tom II, Część I, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1987, str. 427.

20 Józef Kaleta „Informator budżetowy”, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1989, str. 165.

planowaniu budżetowym w omawianym okresie w ścisłym tego słowa znaczeniu. Planowanie to miało jedynie charakter czysto techniczny, stawało się czynnością formalno-rachunkową i nie brano pod uwagę ekonomicznej efektywności planowanych zadań. Rozdzielenie planowania rzeczowego i finansowego stanowiło jedną z głównych trudności w planowaniu budżetowym i rzeczowym.

Warto zwrócić uwagę na rozbieżności między planowanymi, a rzeczywistymi dochodami i wydatkami budżetowymi. Z analizy dochodów budżetowych możemy wywnioskować, że dochody rzeczywiste przewyższały te zaplanowane, a tym samym mieliśmy większe wpływy do budżetu aniżeli było to zamierzone. Miało to miejsce w następujących latach: 1980, 1983-1986, 1988 i 1989. Diametralnie odmienną sytuację mieliśmy w przypadku planowanych i rzeczywistych wydatków budżetowych, gdzie rzeczywiste wydatki znacznie przewyższały coroczne założenia planistyczne. Jedynie w latach 1988 i 1989 zaplanowane wydatki nie przewyższały rzeczywistych²¹.

Ważny element mający wpływ na kształt deficytu budżetowego stanowiło również kryterium natury politycznej. Budżet państwa był w państwach centralnie kierowanych jednym z narzędzi szeroko rozumianej polityki budżetowej państwa. Polityka ta była realizowana poprzez świadome kształtowanie budżetu państwa. Gospodarka socjalistyczna miała rozwijać się bez występowania deficytów budżetowych, który był postrzegany jako element strukturalnej niewydolności kapitalizmu²². Sytuacja uległa zmianie, gdy jak już wcześniej wspomnieliśmy z przyczyn natury ekonomicznej w 1980 r. wystąpił stosunkowo nieznaczny niedobór budżetowy. Wtedy to też nastąpił diametralny zwrot w polityce budżetowej, gdyż w następnych latach deficyt budżetowy był z góry zaplanowany i stanowił instrument polityki gospodarczej i finansowej państwa²³. Dla przykładu można przytoczyć słowa jednego z ministrów finansów tamtych lat, który twierdził, że świadome dopuszczanie niewielkiego deficytu, przy odpowiednim stosowaniu zasad jego finansowania, nie powodowało ujemnych następstw dla stabilizacji makroekonomicznej. Jednocześnie twierdził, że jego dopuszczenie stwarzało dobry kontrargument przemawiający za nie zwiększaniem wydatków budżetowych²⁴. Sytuacja uległa zmianie w 1986 r., gdy to postanowiono zademonstrować wyjście z kryzysu i przywrócić równowagę budżetową. W ustawie

21 Na podstawie Roczników Statystycznych Finansów za lata 1981-1990 i ustaw budżetowych za lata 1980-1989.

22 Józef Kaleta, „Gospodarka budżetowa”, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1977, str. 43.

23 Stanisław Owsiak, Maria Kosek – Wojnar, Krzysztof Surówka, „Równowaga budżetowa” op. cit. str. 188.

24 Stanisław Nieckarz Minister Finansów na Posiedzeniu Rady Naukowej Ministerstwa Finansów w 1985 r. Więcej: Andrzej Wernik, „Równowaga budżetowa w okresie poprzedzającym transformację ustrojową”, Warszawa 1994, str. 45.

budżetowej²⁵ na 1987 r. przewidziano niewielką nadwyżkę budżetową, której nie uwzględniano w planowaniu budżetowym od 1980 r. Niestety z uwagi na wprowadzenie nowej ustawy dotyczącej ubezpieczeń społecznych²⁶ powyższych planów nie udało się zrealizować i jak w poprzednich latach budżet państwa zamknął się saldem ujemnym. Jedynie w 1988 r. udało się uzyskać niewielką nadwyżkę budżetową.

Podsumowując sytuację deficytu budżetowego w dekadzie lat osiemnastych, wyraźnie można było zauważyć dwa okresy nierównowagi: pierwszy w latach 1980-1982 i w 1989, a drugi przypadający na lata 1983-1988. Pierwszy charakteryzował się znacznym deficytem i tym samym stosunkowo dużym zagrożeniem dla stabilności finansów publicznych. Drugi miał natomiast symptomy niewielkich kontrolalnych deficytów, a nawet jak już wcześniej wspominałem nadwyżek budżetowych. Duży wpływ na ten stan rzeczy miało planowanie budżetowe, którego funkcjonowanie pozostawiało dużo do życzenia. Wiele problemów pojawiało się jednocześnie przy okazji tzw. debudetyzacji finansów państwa. Z politycznego punktu widzenia nie było również zbyt dużej woli do zmian. Jak się później okazało, jedyną możliwością wyjścia z tego kryzysu była zmiana ustroju państwa, co nastąpiło 1989 roku.

Bibliografia:

1. Ustawa budżetowa na rok 1980 z 21 grudnia 1979 r. (Dz. U. 1979 r. nr 28, poz. 162).
2. Ustawa budżetowa na rok 1981 z 12 lutego 1981 r. (Dz. U. 1981 r., nr 4, poz. 19).
3. Ustawa budżetowa na rok 1982 z 6 lipca 1982 r. (Dz. U. 1982 r. nr 20, poz. 148).
4. Ustawa budżetowa na rok 1983 z 29 grudnia 1982 r. (Dz. U. 1982 r. nr 44, poz. 288).
5. Ustawa budżetowa na rok 1984 z 29 grudnia 1983 r. (Dz. U. 1983 r. nr 74, poz. 333).
6. Ustawa budżetowa na rok 1985 z 28 grudnia 1984 r. (Dz. U. 1984 r. nr 59, poz. 303).
7. Ustawa budżetowa na rok 1986 z 23 grudnia 1985 r. (Dz. U. 1985 r. nr 58, poz. 295).
8. Ustawa budżetowa na rok 1987 z 18 grudnia 1986 r. (Dz. U. 1986 r. nr 46, poz. 225).
9. Ustawa z 5 grudnia 1987 o zmianie ustawy budżetowej na rok 1987 (Dz. U. 1987 r. nr 37, poz. 210).
10. Ustawa budżetowa na rok 1988 z 21 stycznia 1988 r. (Dz. U. 1988 r. nr 1, poz. 1).
11. Ustawa budżetowa na rok 1989 z 15 lutego 1989 r. (Dz. U. 1989 r., nr 7, poz. 45).
12. Ustawa z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (Dz. U. 1985 r. nr 42, poz. 202).
13. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 1988 r. w sprawie podatku stabilizacyjnego (Dz. U. 1988 r., nr 18, poz. 123).
14. Rocznik Statystycznych Finansów, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, za lata 1981 - 1990.
15. Zdzisław Fedorowicz, „Racjonalny system finansowy. Główne kierunki reformy”,

25 Ustawa budżetowa z dnia 18 grudnia 1986 r. (Dz. U. 1986 r., nr 46, poz. 225).

26 Ustawa z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (Dz. U. 1985 r. nr 42, poz. 202).

- www.pan-ol.lublin.pl**

Tabela 1. Struktura dochodów budżetowych państwa według sektorów w latach 1980 – 1989

Lata	Dochody ogółem		z gospodarki społecznej		z gospodarki nie- społecznej		od ludności		pozostałe	
	w mld zł	w mld zł	w mld zł	w mld zł	w mld zł	w mld zł	w mld zł	w mld zł	w mld zł	w mld zł
1980	1 222,7	1187,6	97,13%	14,3	1,17%	14,6	1,19%	6,2	0,51%	
1981	1186,8	1131,5	95,34%	15,2	1,28%	18,1	1,53%	22	1,85%	
1982	2345,3	2280,5	97,24%	27,8	1,19%	20,8	0,89%	16,2	0,69%	
1983	2575,7	2446,8	95,00%	44	1,71%	35,3	1,37%	49,6	1,93%	
1984	3297,3	3011,7	91,34%	71,6	2,17%	57,2	1,73%	156,8	4,76%	
1985	4043,4	3660,9	90,54%	112,1	2,77%	65,9	1,63%	204,5	5,06%	
1986	4902,7	4545,4	92,71%	172,3	3,51%	81,7	1,67%	103,3	2,11%	
1987	5850,4	4896,2	83,69%	258	4,41%	120,4	2,06%	575,8	9,84%	
1988	10080,8	9140,4	90,67%	470,9	4,67%	230,2	2,28%	239,3	2,37%	
1989	30090,1	27144,5	90,21%	-	-	-	-	-	-	

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Rocznik Statystyczny Finansów: 1981 str. 270 tabl. 2, 1982 str. 286 tabl. 2, 1983 str. 65 tabl. 2, 1984 str. 68 tabl. 2, 1985 str. 71 tabl. 2, 1986 str. 73 tabl. 2, 1987 str. 74 tabl. 2, 1988 str. 76 tabl. 2, 1989 str. 78 tabl. 2, 1990 str. 246 tabl. 2

Tabela 2. Struktura wydatków budżetowych państwa w latach 1980 – 1989

Wydatki budżetu	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
	mld zł	mld zł	mld zł	mld zł	mld zł	mld zł	mld zł	mld zł	mld zł	mld zł
Państwa	1243	1465,6	2433,6	2650,7	3362,8	4078,5	4952,6	5972,2	10001,3	33686,3
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Bieżące	mld zł	1139,2	1366	2166,7	2270,8	2904,3	3488	4193,2	5029,8	8423
	%	92%	93%	86%	86%	86%	85%	84%	84%	88%
Na inwestycje i kapitał- ne remonty	mld zł	103,8	99,6	266,9	379,9	458,5	590,4	759,4	942,4	1578,3
	%	8%	7%	11%	14%	14%	15%	16%	16%	12%
Centralnego	mld zł	974,7	1138,1	1709	1766,5	2286,9	2732,7	3244,2	3823,7	6306,5
	%	78%	78%	70%	67%	68%	67%	66%	64%	62%
Terenowych	mld zł	268,3	327,5	724,6	884,2	1075,9	1345,8	1708,4	2148,5	3694,8
	%	22%	22%	30%	33%	32%	33%	34%	36%	38%

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Rocznik Statystyczny Finansów: 1981 str. 269 tabl. 1, 1982 str. 285 tabl. 1, 1983 str. 64 tabl. 1, 1984 str. 67 tabl. 1, 1985 str. 70 tabl. 1, 1986 str. 72 tabl. 1, 1987 str. 73 tabl. 1, 1988 str. 75 tabl. 1, 1989 str. 77 tabl. 1, 1990 str. 245 tabl. 1

Tabela 3. Kształtowanie się deficytu budżetu państwa w latach 1980 – 1989

	Dochody budżetu państwa mld zł	Wydatki budżetu państwa mld zł	Defcyt budżetu państwa mld zł
1980	1220,2	1246,2	-26
1981	1341,1	1465,6	-124,5
1982	2353,4	2434,2	-80,8
1983	2629,1	2654,4	-25,3
1984	3299,7	3367,8	-68,1
1985	4043,4	4078,6	-35,2
1986	4898,6	4952,5	-53,9
1987	5850,5	5973,2	-122,7
1988	10088,7	10010,2	78,5
1989	30108,5	33687,1	-3578,6

Źródła: Obliczenia własne na podstawie: Rocznik Statystyczny Finansów: 1986 str. 103 i 104 tabl. 1 (147) i Rocznik Statystyczny: 1990 str. 139 tabl. 2 (226).